

Планирани и (не)реализирани дейности в Общинската стратегия за развитие на социалните услуги в Община Русе

Багряна Илиева

Abstract: Planned and (not) realized activities in the municipal strategy for development of social services in the Municipality of Ruse: After 2000 god. specialized institutions are not able and do not have the resources to provide a humane and adequate needs of people with special needs. State change the legal base and provide leading role of municipalities in providing social services. Rouse (together with Vidin and Pernik) is a model for planning and testing of methods, approaches and tools for providing social services at the district level.

Key words: children, people, elderly people, reform, social services, strategy, deinstitutionalization.

ВЪВЕДЕНИЕ

Пред 2000 год. България стартира политика на социално включване, за да отговори на европейските приоритети в социалното си развитие. Промените в нормативната база са в посока на разкриване на социални услуги, които са насочени към уязвими групи, деца и семейства в риск. В страната се откриват услуги, целящи превантивни мерки, а също така и алтернативи на институционализирането, базирани на семейството и на общността. За кратко се създават социални услуги в много общини, които са планирани „на парче“, без цялостен поглед върху нуждите на обществото. Това води до неравномерно разпределение на услугите в страната и неравнопоставеност в обхвата на нуждаещите се.

За отстраняване на създалата се ситуация през 2010 г. се променя Закона за социалното подпомагане (ЗСП), с които се въвежда във всички областни администрации задължителното разработване и приемане на областни стратегии за развитието на социални услуги за период от 5 години (2011-2015). [2]

Настоящия доклад си поставя за цел да изясни планираната дейност на общински и неправителствени организации в община Русе в края на петгодишния период заложен в Общинската стратегия за развитието на социалните услуги и реализираните дейности през четиригодишния период.

ИЗЛОЖЕНИЕ

От 2000 г. държавата провежда целенасочена реформа в сферата на социалните услуги. Реформата е насочена към деинституционализация и децентрализация на социалните услуги. От система на специализирани институции, която предлага универсален отговор на различните потребности и проблеми на хората, се преминава към създаване на социални услуги в общността, които индивидуализират подхода към индивидите и групи в риск и целят интегрирането им в социалните общности.

Разбирането за деинституционализацията в България е в посока, че това е „процес на замяна на институционалната грижа с грижа в семейна или близка до семейната среда в общността“. [4]

В процеса на деинституционализацията се търсят начини за създаване на условия за интеграция: социална, образователна, културна, на хората в тяхната нормална житейска среда, а не за тяхното отделяне и изолация в рамките на институция. [1]

През 2010 г. се осъществява процес на дългосрочно стратегическо планиране на областно ниво с участието на всички общини и заинтересовани страни. Планирането стъпва на приетите през 2010 г. промени в ЗСП, с които се въвежда задължението от всички областни администрации за приемане на областни стратегии за развитието на социални услуги. Общинските съвети са натоварени със задачата да приемат стратегии и годишни планове за развитието на социалните

услуги на общинско ниво. По този начин се цели да се гарантира разкриването на социални услуги, които да отговорят на конкретните потребности на хората от целевите групи

На 16.12.2009 год. в гр. Русе се приема Общинската стратегия за развитието на социалните услуги в област Русе (2010 – 2015) на заседание на областния съвет на Комисията за социално подпомагане в област Русе. Стратегия изразява стремежа на всички участници да допринесе за развиването на модерна социална политика в общината. Основната ѝ ценност е всяко човешко същество със своята уникалност на възможностите да се реализира, без значение на етническа принадлежност, пол, увреждане, възраст и социално положение. [5]

В края на първото тримесечие на 2013 год. е финализиран доклад от проведена междинна оценка за изпълнението на областната стратегия. Получените резултати от мониторинга и оценката се използват за основа за актуализацията на стратегията по отношение на приоритетните направления и целите, както и за препланиране на оперативните задачи в хода на изпълнението ѝ до края на планирания период.

Избрани за мониторинг са следните приоритетните целеви групи, към които са насочени социалните услуги и мерки за социално включване в община Русе:

- Уязвими семейства с деца в риск;
- Деца в ранна възраст – до 6 години;
- Деца, отглеждани в специализирани институции;
- Деца в риск, необхванати, отпаднали и в риск от отпадане от училище;
- Деца и възрастни с увреждания;
- Възрастни хора в институции и стари хора, със специален фокус към самотно живеещите в изолирани селски райони.

Предложените приоритетни направления, мерки и дейности предполагат разкриване на нови и качествени социални услуги в общността, подобряване на достъпа до тях и повишаване на ефективността и ефикасността на системата от услуги.

След отчитане на междинния отчетен период най-голям брой социални услуги се предоставят на територията на община Русе – 29 в сравнение с другите общински центрове в област Русе. Преобладават услугите в общността – 22, като 12 са за възрастни хора, а 10 за деца и 7 специализирани институции – като 4 са за деца и 3 за възрастни. [3]

В изпълнение на общинската стратегия за развитие на социалните услуги е извършено следното за период от 2010 год. до 2014 г. по приоритетни направления:

1. Превенция за деца и семейства в риск

Към този приоритет се включват широк кръг от услуги в общността за деца и семейства в риск, насочени към превенция на рисковите фактори за развитие на децата и уязвимостта на семействата, превенция на изоставянето и настаняването на деца в институции; развитие на приемна грижа и осиновяване; работа с деца с поведенчески проблеми и жертви на насилие, малтретиране и negliжиране:

➤ В град Русе е създаден и работи екип по приемна грижа на ниво област, който провежда дейностите по отношение на информираност, оценяване, одобрение, напасване и наблюдение на настанени деца и семействата им.

➤ Функционират на територията на общината два Центъра за обществена подкрепа (ЦОП). Първият разкрит ЦОП в града е с доставчик на услугата СНЦ „Еквилибриум“, а другият създаден по проект „Активни общности в превенцията на институционализацията на деца и младежи“, реализиран от Каритас–Русе за профилактика на противообществените прояви и престъпления, извършени от деца.

➤ в града продължават да функционират два Център за работа с деца на улицата (ЦРДУ) с доставчици на услугата е СНЦ „Еквилибриум“ и Оластен съвет на

на БЧК. Услугата е насочена към подобряване качеството на живот и превенция на попадане на децата на улицата или в институция.

➤ Център за ранна интервенция, гр. Русе функционира след спечелен проект "Предизвикателството да бъдеш родител" изпълняван от Сдружение "Дете и пространство". Партньори на сдружението са Община Русе и Дом за медико-социални грижи за деца (ДМСГД). Ползватели на услугата са 12-15 деца в риск от изоставяне от 0-3 години и/или деца до 7 години с увреждания, отглеждани в семействата, както и 30 родители;

➤ през 2014 г. Русе, кв. „Чародейка“ е изградена специализирана детска градина, в която се предлагат интегрирани услуги за деца и техните родители;

2. Деинституционализация на грижите за децата и възрастни

Деинституционализацията на грижите за деца и възрастни цели да донесе коренната промяна в социалните услуги в община Русе, закриване и трансформиране на специализираните институции за деца в рамките на Стратегията. Деинституционализацията се осъществява чрез развитието на максимално широка мрежа от услуги с цел извеждане на децата от специализираните институции, превенция на изоставянето и подкрепа за семействата в риск за подобряване на грижата за децата в семейството.

По отношение процеса на деинституционализация на институциите за деца периодично се предприемат действия за намалява капацитета им. През 2014 год. са закрити трите ДДЛРГ (дом за деца лишени от родителска грижа). Създадените алтернативни центрове са както следва: след закриване на ДДЛРГ „Надежда“ е създаден Дневен център за деца с увреждания – седмична грижа; при закриване ДДЛРГ „Райна Гатева“ - са разкрити център за настаняване от семеен тип (ЦНСТ) и наблюдавано жилище (НЖ) за лица с психични разстройства, като социална услуга на делегиран бюджет. ЦНСТ е с капацитет 15 места и НЖ с 8 места, а през 2015 г. предстои да се закрие ДДЛРГ „Св. Д. Басарбовски“.

➤ В периода на закриване на четвъртата институцията в града в ДМСГД стартира подготовка за закриване чрез затваряне входа към дома по проект „Посока-семејство“. Планирано е разкриване на Дневен център за деца с увреждания, Звено майка и бебе, Семейно-консултативен център, ЦНСТ, Център за психично здраве за деца, Център за подкрепа на приемната грижа и осиновяването и Център за майчино и детско здраве.

Продължават да функционират специализирани институции за възрастни на територията на община Русе. Това са:

➤ Дом за стари хора „Възраждане“ гр. Русе;

➤ Домът за възрастни хора с физически увреждания „Милосърдие“ се предвижда да бъде реструктуриран. Процесът може да бъде улеснен, като част от потребителите на дома се насочат към ползване на услуги от резидентен тип.

➤ Домът за възрастни хора с деменция „Приста“ - непрекъснато нараства броят на лицата, включени в регистъра на чакащите за ползване на социални услуги в него - 48 чакащи в края на 2009 г. и 55 в края на 2010 г.

➤ с решение на Общински съвет Русе се променя вида и капацитета на услугата център за временно настаняване (ЦВН) с 15 места в ЦНСТ за лица с деменция с капацитет 8 места като делегирана дейност.

3. Социално включване на общности в неравностойно положение и уязвими групи

Усилията в това направление са насочени към развитие на местните общности в неравностойно положение и уязвимите изключени групи, съхраняване на човешкото достойнство и социалната справедливост. Стратегията цели да допринесе за създаване на добър модел на подкрепа за пълнолетните лица в неравностойно социално положение, чрез осигуряване на достъп до качествени

социални услуги в общността, така че нуждаещите се да не са принудени да напускат своя собствен дом и общност.

На територията на община Русе са планирани, но и функционират немалък брой социални услуги за деца и възрастни.

Продължават да функционират два дневни центъра в града: единият е Дневният център „Милосърдие“, а другият е Дневен център за деца с увреждания „РАЛИЗ“ – Русе.

В Център за психично здраве (ЦПЗ) са разположени следните нови услуги: дневен център за хора с увреждания и дневна грижа за възрастни с увреждания с възможност за седмичен престой с капацитет -30 места. Функционира също така ЗЖ за възрастни хора с психични разстройства, два ЦНСТ и ЗЖ за лица с тежки хронични и психични заболявания. Тези добре функциониращите социални услуги в общността за възрастни хора с психични разстройства са с целогодишна заетост на капацитета. Причината за разкриването им е увеличаване броя на нуждаещите се от институционална грижа. От 38 чакащи в края на 2009 г. на 40 в края на 2010 г. През 2009 г. има 1 настаняване в институция, а през 2010 г. - 2.

➤ В подкрепа на семействата и децата, през 2010г. се предоставя иновативната интегрирана медико-социална услуга „Детски кът за развитие“, която се намира в сградата на ЦПЗ. Услугата ще осигури психотерапевтична помощ за 180 деца от област Русе.

➤ През 2014 год. са изградени са 3 ЦНСТ по проект „Детство за всички“. Услугите е за деца с увреждания от резидентен тип с капацитет 12+2 .

➤ През 2014 г. е разкрит Кризисен център за лица, пострадали от насилие, трафик или друга форма на експлоатация. Социалната услуга е с капацитет 8 места.

➤ Център за консултиране, подкрепа и превенция на домашно насилие. В него се предоставят краткосрочни и дългосрочни услуги за пострадали от домашно насилие деца и лица, и извършители на насилие.

➤ Социалната услуга Личен асистент е с увеличен капацитет на потребителите – 160места през 2013 г. Тази услуга е предназначена за лица с увреждания в домашна среда. През 2014 г. се предвижда да се предоставя като делегирана дейност.

➤ Осигурена е устойчивост на услугата от общински бюджет на социална услуга за лица с увреждания и самотно живеещи хора в домашна среда - Социален асистент и Домашен помощник, като обхваща и е 100 потребители.

➤ През 2014 г. е спечелен конкурс за предоставяне от КО-Каритас Русе на социална услуга държавно делегирана дейност Център за социална рехабилитация и интеграция за лица, останали без подслон с капацитет 15 места.

4. Грижа за старите хора

При този приоритет се цели създаване на условия за предоставяне на грижи за старите хора, насочени към повишаване качеството на живот на хората от третата възраст, като се съблюдава принципът за независим живот в семейната среда или в близост до нея. Услугите, отличаващи се с домашна атмосфера, са съобразени с индивидуалните потребности, желания и условия на живот.

➤ През 5 год. период на изпълнение на стратегията Дневния център за възрастни хора „Трета възраст“ е с увеличение на капацитета с 10 места - от 40 на 50 места

➤ По решение на Общинския съвет–Русе е реструктуриран Домашен социален патронаж (ДСП). С цел оптимизиране на неговата работа е закрит филиала в с.Тетово, а е разширена дейността му от новопостъпили потребители от кв. „Долапите“, кв. „Средна кула“ и с. Басарбово. Общият му капацитет е 555 места.

➤ Осигурена е устойчивост на услугата Социално предприятие – Обществена трапезария /СПОТ/ след приключване на проекта за период на изпълнение 15 месеца. Услугата, с капацитет 100 места, се предоставя безплатен

обяд на лица от уязвими социални групи-безработни и възрастни хора.

➤ Клубове на пенсионери – 21 бр. Подпомогната е дейността им от Община Русе с 14 500 лв. от бюджета на Община Русе.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Предложените приоритетни направления, мерки и дейности предполагат разкриване на нови социални услуги в общността, подобряване на достъпа до качествени социални услуги и повишаване на ефективността и ефикасността на системата за соц. услуги. На територията на община Русе са създадени условия за грижа в семейна среда чрез предоставяне на услуги, както за възрастни хора, така и за деца. В хода на реформиране на системата за социално подпомагане и грижа е необходимо навременно решаване и отстраняване на слабости, като:

➤ Недостатъчен е броя на социалните услуги в общината ориентирани към превенция на риска от социално изключване. Затова в ползването на експертите са само лицата, чиито проблеми са ескалирали. Необходимо е да се засили превенцията на ниво родилен дом; услуги по превенция, които могат да окажат подкрепа на родители/семейства и деца/лица, като по този начин да подпомогнат отглеждането, живота и възпитанието им; да се увеличи капацитета на услуги, като Приют и ЦВН, поради нарастващия брой бедни и бездомни лица; и т.н.

➤ С по-бързи крачки се наблюдава реформирането на услугите за деца без родителска грижа. Институции, като ДМСГД и ДДЛРГ в общината се закрити, като децата се насочени към приемни семейства или се създадени ЦНСТ. Не се наблюдава същият процес на реформиране на институциите за възрастни хора.

➤ Налице е голям брой чакащи за настаняване в домовете за възрастни хора. Ограниченият им капацитет предполага нуждаещи се възрастни с увреждания да се настаняват в институции, където липсва подходяща материална база и инфраструктура, а също така и надежден компетентен персонал в областта на заболяването.

➤ Съществуват услуги, за които е необходим по-голям контрол на предоставените дейности. Като основна причина се изтъква ограничен капацитет за предоставяне на субсидиране.

➤ За задоволяване потребностите от социални услуги в общността за деца и възрастни се разкриват нови социални услуги, финансирани по ОП РЧР. След приключването на проекта и е оценена необходимост от устойчивост е нужно да продължи дейността им, като държавно делегирана дейност.

➤ Наблюдава се дефицит на квалифициран човешки ресурс, който постепенно се преодолява, предвид разкритите специалности в РУ “Ангел Кънчев” по социална педагогика и социални дейности.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Бяла книга: ефективна подкрепа чрез социални услуги за уязвимите групи в България. Основни принципи. Стратегически документ. С., 2009.

[2] Закон за социалното подпомагане.

[3] Междинна оценка за изпълнението на Областната стратегия за развитие на социалните услуги в област Русе 2010 – 2012 г.

[4] Националната стратегия „Визия за деинституционализация на децата в Република България”.

[5] (Общинската стратегия за развитието на социалните услуги в област Русе (2010 – 2015)

За контакти:

Гл. ас. д-р Багряна Илиева, катедра “Педагогика психология и история, Русенски университет “Ангел Кънчев”, e-mail: bilieva@uni-ruse.bg; b_r_ilieva@abv.bg